

Türkiye'nin Dönüşüm Sürecinde 1980'lerden Bu Yana Kadın Hareketi

İpek İlkkaracan Ajas

2 Mayıs 2007

http://www.obarsiv.com/e_voyvoda_0607.html

OSMANLI BANKASI
ARŞİV VE ARAŞTIRMA
MERKEZİ

Garanti Bankası kuruluşudur

Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi'nde yapılan konuşma metni, araştırmacıların kişisel kullanımları için web sayfamıza konulmaktadır. Bu konuşma metinleri, ticari amaçlarla çoğaltılıp dağıtılamaz veya Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi'nin izni olmaksızın başka kurumlara ait web sitelerinde veya veritabanlarında yer alamaz.

Türkiye'nin Dönüşüm Sürecinde 1980'lerden Bu Yana Kadın Hareketi

İpek İlkkaracan Ajas

Türkiye'de kadın hakları ya da son zamanlarda yaygın olarak kullandığımız terminolojiye göre "kadının insan hakları" deyince aslında günümüz Türkiye'sine ait, birbiriyle çelişkili iki ayrı olgu, daha doğrusu olayın birbiriyle çelişkili iyi ayrı yüzü vardır. Olumlu taraf, Türkiye'de 1980'lerden bu yana ortaya çıkmış en güçlü muhalif sivil hareketlerden biri olan kadın hareketidir.

1980'lerde İstanbul, Ankara kısmen İzmir gibi batı metropollerıyla kısıtlı olan kadın örgütleri 2000'li yıllar itibariyle Türkiye'nin dört bir yanına yayılmış durumdadır. Yine 80'lerin başında sosyoekonomik profil bakımından daha çok yüksek eğitim ve yüksek gelir düzenine sahip kadınların temsil ettiği bir hareket olan kadın hareketi bugün itibariyle sosyoekonomik profil açısından da bir dönüşümden geçmiştir. Metropollerin dışında, kasabalarda eğitim düzeyi çok daha farklı olan kadınların aktif olarak liderliğini yaptıkları, kurdukları kadın örgütleri mevcuttur. Örgütlenmeler 80'lerden bu yana hem sayıca artmış, hem de coğrafi ve sınıfsal olarak kapsama alanı genişlemiştir. Yirmi yıl içerisinde kadın örgütleri Türkiye'de pek çok yasal reform sürecinde çok etkin bir şekilde lobicilik yapmış ve olumlu birtakım değişimlere imza atmıştır. Geçtiğimiz yıllarda Türkiye'de Türk Medeni Kanunu'nda, Türk Ceza Kanunu'nda, anayasal reform süreçlerinde önemli birtakım değişiklikler olmuş ve kadının insan hakları yönündeki reformlarda öngörülen madde değişikliklerinde kadın örgütlerinin aktif lobiciliği son derece önemli rol oynamıştır. Bu, olayın olumlu yüzüdür.

Burada olumsuz taraf ise 21. yüzyıla giren ve AB sürecinde bulunan Türkiye'de kadının insan hakları ihlallerinin hâlâ son derece yaygın olmasıdır. Bunun kaynağında da güçlü ataerkil sistemin varlığını sürdürmesi rol oynar. Bu öyle bir sistemdir ki aslında Türkiye'de sol veya sağ, milliyetçi ya da dini bütün siyasi ve sosyal eğilimlerin her birinin barındırdığı bir ideoloji şeklinde var olmaya devam eder. Ataerkillik Türkiye'ye özgü değildir, dünya çapında pek çok toplumda var olan bir ideoloji, bir sistemdir; fakat Türkiye'ye ve içinde olduğu bölgeye özgü ataerkil namus sistemi kadının insan hakları ihlallerini daha da çeşitlendiren ve daha da kesitleştiren bir boyuttur.

Türkiye’de kadın konusunda okul kitaplarından, genel olarak medyadan, resmi ve gayri resmi dokümanlardan aşına olunan söylem şudur: Türk kadınları cumhuriyetin kurulması ile gerçekleştirilen bir seri devrim sonucunda eşit haklara kavuşmuşlardır ve bu eşit haklar cumhuriyetin ileri görüşlü ve çağdaş kurucuları tarafından kadınlara adeta bir altın tepsi içerisinde hediye edilmiştir; yani Türkiye’de kadın sorunu 1920’li yıllarda devlet eliyle kökünden çözümlenmiştir. Bu resmi söylem çok ciddi birtakım sorunlar barındırır. En önemli sorun da iddia edildiğinin aksine cumhuriyet devrimlerinin kadınlar için öngördüğü eşit hakların kâğıt üzerinde bir eşitliğin ötesine çok da gidememiş durumda olmasıdır. 2000’li yıllar itibariyle halen Türkiye’de yaşayan çoğunluk kadının hayatında kâğıt üzerinde öngörülen eşit haklardan ziyade cinsiyetçi birtakım günlük uygulamalar, gelenekler ve görenekler ağır basar aslında ki biz onlara kısaca “sözlü yasalar” diyoruz.

Cumhuriyet devrimlerinin özellikle kamusal alanda siyaset, eğitim ve çalışma yaşamında kadına erkekle eşit katılım hakkı vermediği söylenir. 1920’li yıllarda kâğıt üzerinde bu hakların verilmiş olması elbette önemli, yadsınamayacak bir aşamadır; çünkü kâğıt üzerinde o hakkımız yoksa uygulamaya geçirmek de imkânsızlaşır; öte yandan bu hakların kâğıt üzerinde varlığı uygulamaya geçeceği anlamına da gelmez. Siyasette halihazırda toplam 550 milletvekilinden 24’ü kadındır ve bu da %4,4’e karşılık gelir. Bu kadın temsil oranıyla Türkiye halihazırdaki uluslararası sıralamalarda en alt sıralarda yer almaktadır. En son yapılan ve 119 ülkeyi içeren bir sıralamada Türkiye 103. sıradadır. 1923’te kurulan ilk mecliste bile kadın milletvekili oranı bundan daha yüksektir, oran %5’tir. Ne zaman içerisinde bir ilerleme gerçekleşmiştir, ne de diğer ülkelerle karşılaştığımızda iyi bir tablo çıkar karşımıza. Daha alt kademelerde örneğin yerel yönetimlere baktığımızda bu oran belediye başkanları arasında %0,6, il genel meclisi ya da belediye meclis üyeleri arasında da %2’lerde gezinir. Yerel yönetimlerde Meclis’tekinden daha kötü bir durum söz konusudur.

Kadınların seçme ve seçilme hakkını 1934’te kazanmış olmasının da pek işe yaradığı söylenemez. Eğitim reformu 1924’te gerçekleşmiş, kız ve erkek çocuklara eşit eğitim hakkı verilmiştir ve son on yıldır sekiz yıllık eğitim yasal bir zorunluluktur. Ancak 2005 yılı verilerine göre erkeklerde okur yazarlık oranı %95 ile Avrupa ortalamasını tutturmuşken, kadınlarda %80’lerde seyrediyor. Ortaöğretim okullaşma oranı erkeklerde %74’ken kadınlarda sadece %57’de kalmaktadır. Eğitimdeki bu farklılaşma Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da kesit olarak karşımıza çıkar. Güneydoğu Anadolu’da okuma yazma bilmeyen kadın nüfusunun oranı %40’a kadar yükselmektedir. Kız çocuklarını okullaşma kampanyalarıyla ilköğretimde okullaşma oranları görece olarak yükseldiyse de özellikle ortaöğretim kademesine çıktığımızda bu durum varlığını korur.

1926’daki Medeni Kanun reformuyla kadının ev dışında seçtiği bir meslekte çalışması temel hak olarak kabul edilmiştir; anayasamızda da kadın ya da erkek her Türk vatandaşının temel haklarından biridir bu. 2003 yılındaki Medeni Kanun reformuna kadar evli kadının ev dışında bir işte çalışması kocasının iznine tabiyken reformla bu madde iptal edilmiştir. Kadının işgücüne katılım oranı bu hakkını kullanmadığının son derece net bir göstergesidir. Erkeklerde %73,4’le Türkiye AB ortalamasına çok yakındır; yani bir sorun yoktur. Avrupa’da kadının işgücüne katılım ortalaması takriben %55’tir ve bu oran İsveç, Danimarka, Finlandiya gibi İskandinav ülkelerinde, Hollanda’da %90’ların üstüne çıkar, Yunanistan ve İtalya’da kısmen düşüktür. AB’nin Lizbon kriterlerine göre 2010 yılına kadar AB üyesi ya da AB’ye üye olacak tüm ülkelerin kadın işgücüne katılımını en az %70’e çıkarması gerekirken ülkemizde bu oran %27’dir

ki bu da aslında yanıltıcı bir rakamdır, çünkü bu işgücüne katılmış görünen kadınların %27'lik oranının yarısına yakını aslında kırsal alanda ücretsiz aile işçisi olarak, boğaz tokluğuna tarlada çalışan kadınlardır. Onlar dışarıya çıkarılıp kentlerde kadınların işgücüne katılım oranına bakılırsa oran %19,6'ya düşer. Erkeklerde tarım dışı işsizlik %11'lerdeyken kadınlarda nerdeyse %19'dur ve işsizlik oranlarında da çok ciddi bir eşitsizlik söz konusudur.

Kadının kamu yaşamına bu kadar kısıtlı katılımın arkasında yatanın ne olduğu noktasında ataerkil sistemin kaynağında neler olup bittiğine, özel alana, aile içinde bu hakların nasıl kullanıldığına bakmak gerekir. Türkiye'de AB kriterlerine yaklaşabilmek için özel alanla ilgili istatistiksel bilgiler henüz toplamaya başlamıştır ve pilot testler aşamasındadırlar. Ben 1993'te kurulan Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği kurucu üyelerinden biriyim. Dernekle birlikte 1996-1997 yıllarında İstanbul Ümraniye'de, ayrıca Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde kadınlarla yaptığımız yüz yüze görüşmelerden oluşan bir saha araştırmasının sonuçlarını paylaşmak istiyorum.

Ümraniye nüfusu takriben 1.2 milyon olan, İstanbul'un ilk göç almaya başlayan en eski yerleşim birimlerinden, ilk gecekondulu mahallerinden biridir. Bir özelliği de Türkiye'nin yedi bölgesinden birden göç almasıdır. Ümraniye metropoldeki göçle gelişen yerleşim alanlarının temsiliyeti açısından tercih edilmiş ve batı örnekleme olmuş, Doğu ve Güneydoğu da doğu örnekleme olarak alınmış, araştırmaya doğudan ve batıdan toplam 1500'e yakın kadın katılmıştır.

Ümraniye'de kendilerini işgücünün dışında ev kadını olarak tanımlayan kadınlara, neden ev dışında bir işte çalışmadıkları sorulduğunda, %49'u yani yarısı aileden bir bireyin izin vermediğini, üçte biri birilerinin izin vermediğini, üçte biri de çocuklara ya da eve bakması gerektiğini dile getirmiştir. Evde yaşayan nüfusun ihtiyaçlarına ilişkin işlerin yürütülmesi, toplumsal işbölümünde kadının sorumluluğu sayılmaktadır. Eşi ya da ailesinin izin vermediğini söyleyen %49'a bunun nedeni sorulduğunda büyük çoğunluk (%66) kadının ev dışında çalışmasının uygun olmadığını düşünüldüğünü, geriye kalanları da (%19 ve %15) bu toplumsal cinsiyet rollerini yansıtır şekilde, ailenin gelirinin yeterli olduğunu, kadının çalışmasına gerek olmadığını söylemektedir ki bu da erkeğin gelirinin birincil gelir sayıldığını ve erkeğin eve getirdiği gelirin yeterli olmadığı durumda kadının dışarıda çalışması gerektiğini ifade eder. Bu söylediklerimiz, hayatında hiçbir zaman için ev dışında herhangi bir işte çalışmamış kadınların cevaplarıdır. Daha önce hayatının bir noktasında bir işte çalışıp şu veya bu nedenden dolayı bırakmış olan kadınlara işi neden bıraktıkları sorulduğunda, cinsiyet rolleriyle ilgili nedenlerin ağır bastığı görülmüştür (%53). Büyük çoğunluk evlilik, nişanlanma, doğum gibi nedenleri; %13 eşinin veya ailesinin talebini; %5 ise evdeki küçük çocuklara, hastalanan aile bireylerine ya da yaşlılara bakmasının icap etmesini gerekçe göstermiş, geriye kalanlar da işin geçiciliği, ücret yetersizliği gibi daha çok işyeriyle ilgili sorunları öne sürmüştür.

Ev dışında çalışma konusunda iki faktörün ön plana çıktığını görüyoruz. Bunlardan biri direkt olarak birilerinin izin vermemesi, yani kadının hareket özgürlüğünün, kendi yaşamıyla ilgili bir karar verme yetisinin kısıtlanması, ikincisi de –evde çocuklara bakmak, kadının getireceği gelire ihtiyaç duyulmaması gibi– toplumsal işbölümünde ev içindeki piyasa dışı ücretsiz işlerden kadınlar sorumlu tutulurken ev dışında ücretli yapılan işlerden erkeklerin sorumlu tutulmasıdır.

Burada “kadınlar” diye bir genellemeye gidilmekle birlikte, oldukça heterojen bir gruptan bahsedildiğini, sosyoekonomik sınıf, yaşanan bölge, kent-kır ayrımında kadınların karşılaştıkları

sorunların da hem derece hem çeşit olarak farklılıklar gösterdiğini hatırlatmak gerekir. Örneğin bu çalışma yaşamına katılımı ilgili veriler doğu kent ve doğu kırsal olarak karşılaştırıldığında şöyle bir sonuç çıkmaktadır: Ev dışında çalışıp çalışmamaya kimin karar verdiği konusunda “Kendim karar veririm” cevabının Ümraniye’de %20, doğu kentte %15, doğu kırsalda %10’un altında olduğu; “Eşim karar verir” diyenlerin oranının Ümraniye’de %50, doğu kentte %70’lerde olduğu görülür. Kendi işini kurmaya, gelirin nasıl kullanılacağına kimin karar verdiği de Ümraniye’den doğu kent ve kırsal doğru gittikçe farklılaşmalar göstermektedir. Siyasi hakların kullanılması ile ilgili olarak, hangi partiye oy verileceğini kimin saptadığı sorusuna Ümraniye’de %70 olan “Kendim karar veririm”in oranı doğu kentte %50’nin, kırsalda %30’ların altına düşmektedir. “Eşim hangi partiye oy vereceğime karar verir” diyenlerin oranı kırsalda %60, doğu kentte %40’lara yakındır. Herhangi bir siyasi partiye, sivil toplum kuruluşuna, derneğe üye olup olmamaya kimin karar verdiği sorusuna verilen cevap yüzdeleri yine benzer şekildedir.

1926’daki yeni Türk Medeni Kanunu’nda kadına evlilik birliği içerisinde erkekle eşit haklar verilmiştir. Osmanlı’dan cumhuriyete geçiş döneminde belki de kadın hakları konusundaki en önemli dönüşümlerden biri budur; boşanma, evleneceği kişiyi kadının kendisinin seçmesi, başlık parasının yasaklanması, miras hakkı gibi konularda çok önemli dönüşümler yaşanmıştır. 1997 yılında Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da takriben 18 ili kapsayan bir araştırma yapılarak evli kadınlara evliliğin nasıl düzenlendiği sorulmuş, %62 ailesi tarafından düzenlendiği cevabını verirken %51 evlenmeden önce eşini görmediğini söylemiştir. %61 başlık parası verilerek, yani tamamıyla Medeni Kanun’a aykırı bir şekilde evlilik birliğine sokulmuştur. “Kadın istediğinde, eşi istemese bile boşanabilir mi?” sorusuna %82 “Hayır, boşanamaz”; “Kadın zina ile suçlanırsa eşi ne yapar?” sorusuna %66 “Onu öldürür” cevabını vermiştir. “Boşanacaksanız bu işlem hangi kurallara göre gerçekleşir?” sorusuna %46’nın cevabı “Töreler ve dini kurallara göre”, %45’inki ise “Medeni Kanun’a göre” olmuştur; yani evli kadınların yarısından fazlası boşanma durumunda Medeni Kanun’u referans olarak bile almamaktadır. Kız çocukları için miras hakkının belirlenmesinde %69 töreler ve dini kuralları, %26 Medeni Kanun’u rehber tayin etmiştir.

Son olarak da hareket özgürlüğüyle ilgili bazı bulgulardan söz etmek istiyorum. “Gündüzleri kimseden izin almadan kendi başınıza bir yere gidebilir misiniz?” sorusuna cevaben “Hayır gidemem” diyenlerin oranı Ümraniye’de %42, doğu kentte yine %42, doğu kırsalda %40’tır. Aynı şekilde “Geceleri kimseden izin almadan kendi başınıza bir yere gidebilir misiniz?” sorusuna karşılık “Hayır, gidemem” diyenlerin oranı Ümraniye’de %96, doğu kentte %93, doğu kırsalda %87’dir. Kırsalın kısmen daha güvenli, daha küçük yerler olmasından kaynaklı nispi bir rahatlık olduğu gözlenmektedir.

Bütün bu bulgular oldukça çarpıcı bir tabloyu ortaya koyar. Her şeyden önce kamusal yaşamda Türkiye’nin neden 119 ülke arasında çalışma yaşamına katılımı 106. sırada yer aldığı sorduğumuzda, öncelikle özel alandaki bu hak ihlalleri ve kısıtlamaları göz önünde bulundurmak gerekir. Her şeyden önce, kimseden izin almadan kendi başına gündüzleri veya geceleri bir yere gidemeyen kadın, haliyle ne iş aramaya çıkacak ne de siyasete katılmaya yeltenecek; kiminle evleneceğini seçemeyen kadın, haliyle kamusal yaşamla ilgili özgür karara hiç gelemeyecektir. Daha kamu yaşamına ait alanlarda var olma konusunda aslında kadınlar daha işin çok başında tökezlemektedirler; özel yaşamda bu tip kısıtlamalar olduğu için zaten kamusal yaşama gelememektedir konu.

Sonuçta cumhuriyet devrimleri Türkiye’yi bölge ülkelerinden ayıran en önemli dönüşüm noktalarından birini yaratmışsa da kadın hakları açısından maalesef kâğıt üzerinde kalmaktan pek öteye gidememiştir. Bu da önümüzde çok ciddi bir mücadele alanı durduğunu gösterir.

Türkiye’de demokratik bir hukuk düzenine ve toplumsal barış hedeflerine doğru bir mücadele verilecekse, bu mücadele yolunda geliştirilecek stratejiler kadının insan haklarını da organik bir şekilde entegre edecek bir şekilde oluşturulmalıdır; zira demokratik bir hukuk düzeni için çalıştığımızı söyleyip daha sonra aile içinde demokrasinin olmamasına göz yummak ve aynı şekilde toplumsal barış için mücadele ettiğimiz söyleyip kadına karşı şiddete karşı çıkmamak da kendi içinde çelişkili duruşlardır.

Olayın olumlu tarafı, bütün bu ihlaller yaygın olarak gerçekleşmesine rağmen bir de bunların önlenmesine yönelik çalışan son derece aktif kadın örgütlerinin, güçlü bir kadın hareketinin varlığıdır. Aslında Türkiye’deki kadın hareketinin tarihi çok daha gerilere, Osmanlı dönemine uzanır. 19. yüzyılda sesi çıkan, kendilerini feminist olarak tanımlayan bazı kadın grupları, örgütlenmeleri, aktivist liderler mevcuttur. Resmi söylemde cumhuriyetin devrimleriyle çağdaş, ileri görüşlü liderlerin –başta Atatürk olmak üzere– kadınlara erkeklerle eşit haklar verdiği söylenir. Aslında bunun arka planında 19. yüzyıldan başlayan, Atatürk’ün de içinde yaşadığı toplumun önemli bir parçası olan bir kadın hareketi vardır ve Osmanlı kadın hareketinin 19. yüzyılda, cumhuriyetin kurulması aşamasından daha öncelerden başlayıp o aşamada da çok güçlü ifade ettiği birtakım talepleri vardır. Kamusal yaşama, çalışma yaşamına eşit katılım hakkı, seçme ve seçilme hakkının verilmesi, siyasete katılım hakkı, eğitimde eşit haklar aslında Osmanlı kadın hareketinin dile getirdiği ve yüzlerce yayın ve dergi çıkararak ifade ettiği taleplerdir. Cumhuriyetin liderleri de yerelden gelen bu talebe olumlu bir yanıt vermiştir ki bu da onların çağdaşlığını gösterir.

Cumhuriyet döneminde siyasette yer almak isteyen kadın fırkası Atatürk’ün ricasıyla kapatılır, çünkü Atatürk Türkiye’nin çokpartili demokratik bir ortama hazır olmadığını düşünmektedir. 1930’lu yıllardan 80’li yıllara kadar 50 yıllık bir uyku döneminden sonra, 1980 askeri darbesi sonrasında “ikinci kadın hareketi” olarak adlandırdığımız örgütlenme başlar. Bu hareket Osmanlı’daki kadın hareketinden farklı olarak Türkiye’de kamu yaşamına eşit katılım konularından ziyade ilk defa olarak özel alandaki, yani aile içindeki hak ihlallerine odaklanır. Özellikle de kadına karşı şiddet konusu bu hareketi mobilize eden ve değişik görüşlerdeki kadın grupları arasındaki dayanışmayı sağlayan en önemli temalardan biri haline gelir. Örneğin 1983’te dayağa karşı kampanya çerçevesinde ilk sokak yürüyüşünü yine kadın hareketi içerisindeki aktivistler ve kadın örgütleri gerçekleştirmiş, askeri darbe sonrası ilk toplu gösteri kadınlar tarafından kadına karşı şiddeti protesto etmek için yapılmıştır.

O günden bugüne takriben 25 yıllık süreç içerisinde kadın örgütleri giderek çeşitlenmiş, hem sayıca çoğalmış hem Türkiye’nin dört bir yanına yayılmıştır. Cumhuriyet devrimleriyle yasalarda eşitlik büyük oranda sağlanmışsa da, kanunlarda eşitsizlik içeren maddeler mevcuttur. Örneğin Türk Medeni Kanunu’nda 1926’dan 2002’ye kadar “Ailenin reisi kocadır” diye bir madde yer almakta, evli kadının ev dışında dışarıda çalışması için kocasının izni, evli kadının kocasının soyadını alması gibi maddeler de bunu takip etmektedir. Bu maddenin iptali haliyle diğer eşitsiz maddelerin de iptalini beraberinde getirmiştir. Kanunda en önemli değişikliklerden biri de kadın örgütlerinin de çok mücadele verdikleri, evlilikte mal rejimi konusundadır. Evlilik birliği bozulduğu zaman boşanma durumunda evlilik süresince edinilmiş malların nasıl paylaşılacağına

ilişkin olarak 2002'ye kadar herkesin adına kayıtlı olanı alması öngörülürken, bu madde değişikliğiyle evlilikte edinilmiş olan malların boşanma durumunda eşit paylaşılması kararlaştırılmıştır. Türk Ceza Kanunu reformuyla 2005'te üç yıllık çok yoğun bir kampanya sonucunda otuzun üstünde maddeyi aynen kadın örgütlerinin istediği gibi değiştirilmiş ve onaylanmıştır. 2002 yılında reform süreci başlarken 27 örgüt bir araya gelerek Türk Ceza Kanunu Kadın Platformu'nu oluşturmuş ve üç yıl boyunca aralıksız kampanya çalışması yürütmüştür. Feminist hukukçulardan oluşan grup kanunu gözden geçirmiş, kadının insan haklarına aykırı takriben 35 madde saptamıştır. Bir kadına beş kişi tecavüz edip bir tanesi evlenmeyi kabul ederse o beş kişiden hiçbirinin ceza almaması, aynı şekilde namus cinayetinin indirimine tabi tutulması, bekâret testleri konusunda hakim, polis gibi kişilere tam yetki verilmesi gibi uygulamaların kökeninde kadın bedenine karşı işlenen suçların bireye karşı işlenen suçlar altında değil, toplumun namus, ahlak ve edebine karşı işlenen suçlar altında düzenlenmesi yatmaktadır. Bu kampanya sürecinde en büyük başarı, kadın bedenine karşı işlenen bütün suçların bireysel haklar çerçevesinde, kadının haklarını birey olarak ihlal eden bir perspektiften ele alınmasının sağlanmasıdır.

Çoğu kimsenin farkında olmadığı bir başka yasal değişiklik de 1998'de kabul edilen, resmi adıyla "Ailenin Korunmasına dair 4320 no'lu Kanun" adını taşıyan, aile içi şiddeti engellemeye yönelik uygulamadır. Türkiye'de 1998'de bu konudaki yeni düzenleme yapılanaya kadar, aile içinde kocasından dayak yiyen bir kadının yapabileceği tek şey sağlık raporu alıp polise veya savcıya şikâyetle bulunmaktır ve mahkeme ikna olursa dayak atan koca cezalandırılmaktadır. Bu pek çok kadın açısından aslında pratik bir çözüm değildir, çünkü genelde eve parayı dışardan getiren erkektir ve bir kadının kendisine dayak atan kocasını hapse attırması kendisi ve çocukları için doğru bir çözüm olamamaktadır. Bu nedenle pek çok kadın Türk Ceza Kanunu'nda böyle bir maddenin varlığından haberdar olsa bile bunu uygulamayı seçmemiştir. Yeni düzenlemeyle altı ay süresince kocanın evin ya da kadının işyerinin belirli bir metreden daha yakınına gelmesi yasaklanmıştır. Bu uzaklaştırma emri sırasında hakim belirli bir nafaka ödemesi kararı da alabilmektedir. Kanunun uygulandığı ülkelerde yapılan araştırmalar aile içi şiddeti engelleme konusunda böyle bir kanunun son derece etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kanuna geçilmesinde yine kadın örgütlerinin aktif lobiciliği çok önemli rol oynamıştır.

1990'lı yılların ortalarında aile içi şiddetle ilgili bir yayın çıkarılarak bütün milletvekillerine, kamu kurum ve kuruluşlarına yollanmıştır. Aynı zamanda aile içi şiddetle ilgili Türkiye'de yapılan ilk ve bildiğimiz kadarıyla da son belgesel de dağıtılmış, "Artık Dur Demenin Zamanı Geldi" adıyla televizyonlarda gösterilmiştir. Aynı zamanda Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü ile işbirliği içerisinde Türkiye'ye uygun bir koruma emri kanununun taslak çalışması gerçekleştirilmiş, bunun için de Amerika ve Almanya'dan kanunlar Türkçeleştirilerek Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir; bundan yola çıkılarak Türkiye'ye uygun taslak geliştirilip Meclis komisyonuna sunulmuştur. O dönemdeki koalisyon hükümetinde MHP'den çok ciddi bir karşı çıkışla karşılaşmıştır. Bunun üzerine bu kanunun uygulandığı Müslüman ülkelerden olan Malezya'daki arkadaşlardan bu kanun istenip Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü'ne iletildiğinde ise komisyon kararını değiştirmiş, 1998'de bu kanun kabul edilmiştir.

Türk Medeni Kanunu'na göre örneğin zorla evlendirilen bir kadın evlilik birliğinin oluşmasından sonra iki yıl içerisinde boşanma davası açmadan sadece bir dilekçe vererek evlilik birliğinin iptalini isteyebilmektedir. Kadınların bunu bilmesini sağlamak üzere Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği tarafından bir eğitim programı hazırlanmış, 1995te Ümraniye'de ilk pilot

uygulama, 1997'de Doğu ve GÜneydoğu'da ikinci pilot uygulama başarıyla tamamlanmış, bunun üzerine 1998'de Devlet Bakanlığı'na bağlı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile bir protokol imzalanmıştır. Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı (KİHEP) başlıklı program 35 ile yaygınlaştırılmıştır ve bugün itibariyle beş binin üzerinde kadın bu eğitimden faydalanmış durumdadır ve halen de Türkiye'nin yedi bölgesinde devam etmektedir. Uluslararası bir program çerçevesinde bu program insan haklarında uygulanan en iyi taktiklerden biri seçilmiştir ki bunda bir sivil toplum örgütüyle bir kamu kuruluşunun işbirliğinin getirdiği sinerji temel etkindir.

(Ayrıntılı bilgi için bakınız www.kadinininsanhaklari.org)